

Kommunal- og
moderniseringsdepartementet

Rapport

Forskning- og utviklingsstrategi (FOU)

2015-2020

Innhold

Forord.....	3
Sammendrag	4
1 Formålet med Kommunal- og moderniseringsdepartementets forsknings- og utviklingsarbeid	6
2 Overordnede føringer for Kommunal- og moderniseringsdepartementet FoU-arbeid	8
3 Departementets sektoransvar for forskning.....	10
3.1 Det brede sektoransvaret for forskning.....	10
3.2 Forskning som grunnlag for politikkutforming og forvaltning	11
3.3 Ansvar for å ha oversikt over sektorens kunnskapsbehov	11
3.4 Internasjonalt forskningssamarbeid.....	12
4 Kommunal- og moderniseringsdepartementets ansvarsområder og mål, rollen som oppdragsgiver og finansielle virkemidler	13
4.1 Kommunal- og moderniseringsdepartementets ansvarsområder	13
4.2 Underliggende etater	13
4.3 Rollen som oppdragsgiver.....	14
4.4 Finansielle virkemidler i rollen som oppdragsgiver	14
4.5 Kontraktstyper og veileder for offentlige anskaffelser	17
4.6 Formidling og bruk av resultater fra forsknings- og utredningsoppdrag	17
5 Forholdet til Norges forskningsråd	19
6 Viktige samfunnsutfordringer	21
7 Departementets langsiktige kunnskapsbehov	23
7.1 Langsiktige kunnskapsbehov innenfor kommunalpolitikken.....	23
7.2 Kunnskapsbehov innenfor bolig- og bygningspolitikken	25
7.3 Kunnskapsbehov innenfor samfunn- og arealplanlegging og by- og stedsutvikling	26
7.4 Kunnskapsbehov innenfor geografisk informasjon og eiendomsdata	29
7.5 Kunnskapsbehov innenfor distrikts- og regionalpolitikken	30
7.6 Kunnskapsbehov innenfor forvaltningspolitikk og digitalisering (IKT), og IKT som strategisk verktøy i samfunnsutviklingen.....	31
7.7 Kunnskapsbehov innenfor regional statsforvaltning og personvern.....	34
7.8 Kunnskapsbehov innenfor statlig arbeidsgiverpolitikk	36
7.9 Kunnskapsbehov innenfor same- og minoritetsområdet.....	37
8 Kunnskapsbehov som dekkes gjennom programmer og virkemidler i regi av Norges forskningsråd.....	39

Forord

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) har et overordnet ansvar for forskning og kunnskapsutvikling (FoU) på sine politikkområder. Denne FoU-strategien gir overordnede føringer for hvordan KMD vil ivareta sitt sektoransvar for forskning og utvikling i et femårsperspektiv (2015-2020).

I KMD er FoU et viktig virkemiddel for kunnskapsutvikling innenfor departementet sitt ansvarsområde. FoU-strategien skal gi overordnede føringer for forsknings- og utviklingsarbeid initiert av departementet selv, i underliggende virksomheter og for departementets forskningsmidler kanalisert til Norges forskningsråd.

Målgruppen for dette dokumentet er underliggende/tilknyttede etater, andre departementer, forskningsmiljøer, Norges forskningsråd og ansatte i departementet.

Strategien er oppdatert i 2018

Sammendrag

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) har ansvar for områder som plan- og bygningsloven herunder samfunns- og arealplanlegging, bolig- og bygningspolitikk, nasjonal IKT-politikk og digitalisering, samordning av statlig styring av kommunene, juridiske rammebetingelser for kommunesektoren, kommuneøkonomi, gjennomføring av valg, personvern, forvaltningspolitikk, regional- og distriktspolitikk, geodata og eiendomsregistrering, statlig bygg- og eiendomspolitikk, statlig arbeidsgiverpolitikk og same- og minoritetspolitikk. KMD har et særlig ansvar for å vedlikeholde og utvikle det norske demokratiet, særlig med sine sentrale oppgaver når det gjelder å sikre lokaldemokratiets rolle og gjennomføring av valg. KMD ønsker å styrke kunnskapsutvikling og utviklingsarbeid innenfor departementets ansvarsområder, i et tett samarbeid med aktuelle aktører innen sektoren, Norges forskningsråd og aktuelle FoU-institusjoner.

KMDs FoU-strategi gir overordnede føringer for FoU-virksomheten for departementet, underliggende virksomheter, og for departementets forskningsmidler kanalisert til Norges forskningsråd.

Forskningspolitikken i Norge er organisert etter sektorprinsippet som gir hvert departement et selvstendig ansvar for forskning innenfor sin sektor. FoU-strategien definerer KMDs sektoransvar. KMD har både et langsiktig ansvar for forskning for sektoren – det brede sektoransvaret, og et ansvar for å dekke departementets eget mer kortsiktige behov for forskning og kunnskapsutvikling på departementets politikk-områder. KMD har også ansvar for å ha oversikt over sektorens kunnskapsbehov, for internasjonalt forskningssamarbeid og for finansiering av forskning, samt ansvar for formidling av forskningsresultater. Forskning som blir initiert og/eller finansiert av KMD skal bli gjort allment tilgjengelig. Skal rapporter eller utredninger unntas offentlighet, må det begrunnes særskilt.

I FoU-strategien beskrives målsetninger for departementets FoU-innsats og virkemidler og tiltak for å styrke kunnskapsutviklingen. Departementets arbeid med forskning har følgende mål:

- *politikkutvikling skal være kunnskapsbasert, og vi skal sørge for et godt kunnskapsgrunnlag på departementets fagområder*
- *sikre at det løpende finner sted god og uavhengig forskning av relevans for utviklingen innenfor departementets ansvarsområder*
- *prioritere finansiering av forskning som er relevant for politikkutforming og forvaltning*
- *arbeide for at det finnes fagmiljøer med god kompetanse på området*
- *være en profesjonell bestiller i alle ledd av innkjøpsprosessen*
- *sørge for at formidling er en integrert del av forskningsaktiviteten*

I strategien pekes det ut utfordringer og områder innenfor KMDs ansvarsområder der det er behov for FoU-innsats. Kortsiktige forskningsbehov vil i hovedsak ivaretas i avdelingsvise planer. Det er de langsiktige kunnskapsbehovene, og hvordan departementet vil ivareta sitt sektoransvar for forskning og utvikling, som først og fremst er temaet for denne strategien.

1 Formålet med Kommunal- og moderniseringsdepartementets forsknings- og utviklingsarbeid

---

KMDs forsknings- og utviklingsarbeid (FoU) skal bidra til å innhente og utvikle kunnskap som grunnlag for politiske og faglige beslutninger. Departementets FoU-arbeid skal også bidra til en kunnskapsbasert samfunnsdebatt, og i tillegg bidra til utvikling av gode løsninger innenfor departements ansvarsområder. Forskning er også viktig for å evaluere virkemidler av etablerte ordninger og tiltak innenfor departementets ansvarsområder. Målsetningen er at KMDs politikkutvikling skal være kunnskapsbasert. KMD ønsker å videreutvikle kunnskapsutvikling og utviklingsarbeid innenfor departementets ansvarsområder, i et tett samarbeid med aktuelle aktører innen sektoren, Norges forskningsråd og aktuelle FoU-institusjoner.

Denne FoU-strategien skal gi overordnede føringer for forsknings- og utviklingsarbeid initiert av departementet selv, i underliggende virksomheter og for departementets forskningsmidler kanalisert til Norges forskningsråd. Strategien har følgende formål:

- *definere og bidra til helhetlig oppfølging av departementets ansvar for forskning, både egne behov og sektorens behov*
- *definere departementets utfordringer og langsiktige kunnskapsbehov*
- *legges til grunn når departementet vurderer bruk av de ulike virkemidlene innenfor forskningsfeltet*
- *bidra til å styrke formidling og bruk av forskningsresultater*

KMD har et bredt ansvarsområde. FoU-strategien skal fange opp og bidra til å utnytte potensialet som dette gir for å se temaer og problemstillinger i sammenheng, og å utforme forskningsoppdrag som ivaretar denne bredden.

Definisjon av forskning og utvikling

Forskning og utvikling (FoU) defineres som "kreativ virksomhet som utføres systematisk for å oppnå økt kunnskap – herunder kunnskap om mennesket, kultur og samfunn – og omfatter også bruken av denne kunnskapen for å finne nye anvendelser."

Med forskning og utvikling i KMD mener vi i hovedsak:

1. *Grunnforskning og anvendt forskning, eksempelvis forskningsprogrammer lagt til Forskningsrådet.*
2. *Utredninger og evalueringer, som settes ut på anbud på bakgrunn av konkrete problemstillinger departementet ønsker å få belyst.*
3. *Utviklingsarbeid, systematisk arbeid som utvikler ny kunnskap eller anvender eksisterende kunnskap.*

2 Overordnede føringer for Kommunal- og moderniseringsdepartementets FoU-arbeid

---

Stortinget og regjeringen gir rammebetingelser, overordnede mål og prioriteringer for norsk forskning. Meld. St. 18 (2012-2013) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter* har satt overordnede mål for norsk forskning. Forskningspolitikken skal rettes inn mot fem strategiske mål:

- *et kunnskapsbasert næringsliv i hele landet*
- *løsninger på globale utfordringer, særlig innenfor miljø, klima, hav, matsikkerhet og energi*
- *god helse, mindre sosiale helseforskjeller og helsetjenester av høy kvalitet*
- *forskningsbasert velferdspolitik og profesjonsutøvelse i velferdstjenestene*
- *næringsutvikling innenfor områdene mat, marin, maritim, reiseliv, energi, miljø, bioteknologi, IKT og nye materialer/nanoteknologi*

For å oppnå dette ble det satt som mål at Norge skal ha:

- *et velfungerende forskningssystem*
- *høy kvalitet i forskningen*
- *høy grad av internasjonalisering i forskningen*
- *effektiv utnyttelse av forskningsressursene og resultatene*

Regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning (Meld. St.7 (2014-2015)) viderefører målene i tidligere forskningsmelding, men utdyper og prioriterer i sterkere grad hvilke områder innsatsen styrkes på. Regjeringen vil trappe opp bevilgningene til seks langsiktige prioriteringer:

- *hav*
- *klima, miljø og miljøvennlig energi*
- *fornyelse i offentlig sektor og bedre og mer effektive velferds- helse- og omsorgstjenester*
- *muliggjørende teknologier*
- *et innovativt og omstillingsdyktig næringsliv*
- *verdensledende fagmiljøer*

KMD forvalter flere områder som er viktige for oppfølgingen av langtidsplanen for forskning og høyere utdanning

- *Levende lokaldemokrati og forbedret kommunestruktur*
- *Omstillingsdyktige regioner og velfungerende næringsmiljøer*
- *Fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor*
- *Et sterkere sosialt sikkerhetsnett*

3 Departementets sektoransvar for forskning

Regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning viderefører sektorprinsippet i forskningspolitikken. Sektorprinsippet innebærer at hvert departement har ansvar for både politikktutforming og langsiktig kunnskapsutvikling på sine områder. Dette gir hvert departement et selvstendig ansvar for forskning innenfor sin sektor. Hovedansvaret for utvikling, forvaltning og koordinering av den nasjonale forskningspolitikken er lagt til Kunnskapsdepartementet, som har utviklet *Veileder for sektoransvaret for forskning*.

KMD har et langsiktig ansvar for forskning for departementets ansvarsområder - det brede sektoransvaret, og et ansvar for å dekke departementets eget mer kortsiktige kunnskapsbehov på departementets politikkområder. Målet er å sikre at det løpende finner sted god og uavhengig forskning av relevans for utvikling innenfor sektoren, og at det finnes fagmiljøer med god kompetanse på området. Sektoransvaret innebærer et ansvar for å ha oversikt over sektorens kunnskapsbehov, et finansieringsansvar og et ansvar for internasjonalt forskningssamarbeid.

3.1 Det brede sektoransvaret for forskning

Det brede sektoransvaret omfatter å stille ressurser til disposisjon slik at det foregår kunnskapsutvikling på sektorrelevante problemstillinger og å bidra til at det finnes kompetente forskningsmiljøer som kan utføre dette. Støtte til programmer i regi av Norges forskningsråd og strategiske instituttprogrammer hører til denne kategorien.

Departementets overordnede ansvar omfatter også den FoU-virksomheten som foregår i underliggende etater. KMD skal ha et helhetlig grep på forskningsinnsatsen og koordinere forskningsinnsatsen i sektoren.

Det brede sektoransvaret innebærer også at KMD må trekke opp grensene mot andre sektorers ansvarsområder. På mange områder kan flere departementer ha et delansvar, og det vil derfor være nødvendig og ønskelig med et samarbeid med andre departementer om forskning og utvikling.

På mange områder er det mangelfull statistikk, og det betyr at relevant kunnskap ikke blir produsert. Det er nødvendig å utvikle detaljert statistikk og data for å kunne lage gode analyser og forskning av høy kvalitet.

Departementet tar initiativ overfor andre departementer for å få dem til å finansiere forskning på de politikkområdene der KMD har et samordningsansvar. Dette

omfatter saker som gjelder konsekvenser for kommunene og fylkeskommunenes økonomi, saker som har distriktsmessige konsekvenser og saker som har konsekvenser for samer og nasjonale minoriteter. Departementet har også ansvaret for koordinering av IKT-politikken. Det er derfor viktig med samarbeid med andre departementer for å få gjennomført tverrsektoriell forskning.

3.2 Forskning som grunnlag for politikkutforming og forvaltning

KMD bruker i dag en relativt stor andel av de totale FoU-midlene til oppdragsforskning og utviklingsarbeid. For 2015 disponerte departementet 150,2 mill. kroner til forskning, utredninger, data, statistikk og formidling av kunnskap, drift og utviklingsarbeid. Behovet for kunnskapsutvikling og utviklingsarbeid ivaretas i hovedsak i avdelingenes egne FoU-prosjekter, og utgjør et viktig bidrag til politikkutforming og utviklingen innenfor avdelingenes ansvarsområder. KMD vil fortsatt prioritere midler til forskning og utviklingsarbeid på enkeltområder som grunnlag for politikkutforming og forvaltning.

De langsiktige forskningsbehovene ivaretas primært gjennom forskningsprogrammer og basisbevilgning i form av strategisk instituttsatsing (SIS) og gjennom utvikling og vedlikehold av databaser. For 2015 fikk Norges forskningsråd tildelt 58,7 mill. kroner til forskningsprogrammer og SIS. Departementets behov er primært knyttet til anvendt forskning og utvikling. Dette innebærer både forskning om politikken innhold og virkninger, og forskning som grunnlag for politikk- og styringsutvikling. Overføringene til Norges forskningsråd er relativt stabile over tid.

KMD bruker også forskning og utvikling som næringsrettet virkemiddel i regional- og distriktpolitikken, med mål om at flere bedrifter bruker forskning i sitt innovasjonsarbeid, flere fagmiljøer i FoU-institusjonene blir relevante samarbeidspartnere for næringslivet, og sammenhengen mellom regional og nasjonal innsats for forskningsbasert innovasjon blir styrket.

3.3 Ansvar for å ha oversikt over sektorens kunnskapsbehov

For å kunne ivareta sektoransvaret for forskning må KMD ha god oversikt over den forskningen som finnes, og hvilke framtidige behov som må dekkes. Det er nødvendig å kjenne til utviklingstendenser nasjonalt og internasjonalt.

Det er et mål at departementets ansatte er oppdaterte og har god oversikt over forskning innenfor eget ansvarsområde. Deltakelse på konferanser og seminarer nasjonalt og internasjonalt er viktige bidrag for å holde seg oppdatert på områdene som KMD har ansvar for. Formidling av forskning og samarbeid med forskningsmiljøer gjennom utviklingsarbeid, er særlig viktige måter å holde seg oppdatert på.

Dialog og innspill fra Norges forskningsråd og fra ulike fagmiljøer nasjonalt og internasjonalt er sentralt for at departementet skal være oppdatert. Det er viktig å bidra til god viderefremming fra konferanser og seminarer. Forskningsbehovene bør også være basert på oppdaterte kunnskapsoversikter. Kunnskapsoversiktene vil angi kunnskapsstatus og avdekke kunnskapshull, og være viktige som utgangspunkt for å vurdere FoU-behovene.

3.4 Internasjonalt forskningssamarbeid

KMD vil arbeide aktivt for å fremme internasjonalt forskningssamarbeid innen departementets fagområder. Det foregår forskning og utvikling i andre land som har relevans for departementets kunnskapsbehov. Departementet vil også gjennom de ordinære kanalene finansiere internasjonal forskning og komparative studier med andre land for å lære av andre lands erfaringer. I tillegg er det viktig å søke samarbeid med utenlandske forskningsmiljøer ved å tilstrebe forskerdeltakelse også fra andre land ved tildeling av forskningsmidler. Departementet må også utnytte mulighetene som ligger i EUs store rammeprogram på forskning, Horisont 2020. Regjeringen har utarbeidet en strategi for forsknings- og innovasjonssamarbeid med EU (EU-strategien). Strategien fastsetter ambisjonsnivået regjeringen har for den norske deltakelsen i Horisont 2020 og Det europeiske forskningsområdet ERA og presenterer tiltak som må til for å nå ambisjonene. KMD har i tillegg også utarbeidet en internasjonal strategi.

Som ledd i deltakelsen i internasjonale organisasjoner, samarbeidsavtaler med lokalforvaltninger i andre land, deltagelse på viktige konferanser mv. vil departementet søke å legge til rette for at organisasjonenes arbeidsprogrammer tar opp problemstillinger som er relevante også i en norsk sammenheng. Dette gjelder både i forbindelse med deltagelse i Nordisk Ministerråd (herunder Nordregio), OECD, FN, Europarådet og andre regionale samarbeidsorganisasjoner.

Gjennom flere EU-programmer som Horisont 2020 og ESPON (European Spatial Planning Observation Network), kan departementet få tilgang til relevant europeisk og global forskning, samt erfaring fra mange land innenfor departementets ansvarsområder. Gjennom deltagelse på konferanser i regi av ECPR (European Consortium for Political Research), Nordisk kommunalforskning m.fl. kan vi både stimulere til videre forskning på departementets områder og skaffe oppdatert oversikt over forskningsfronten.

Forsknings-samarbeidet i EU omfatter også fellesprogrammer, Joint Programming Initiatives (JPI), initiert av medlemsland. JPI'ene er etablert for å svare på de store samfunnsutfordringene som Europa står overfor. De utgjør komplementære aktiviteter til rammeprogrammet Horisont 2020, og midler fra rammeprogrammet kan bli brukt til å medfinansiere aktiviteter innenfor en JPI. KMD har på departementsnivå ansvar for å følge opp en JPI på Urbant Europa. Målsettingen med JPI Urbant Europa er å utvikle et felles forsknings- og innovasjonsprogram med lang horisont (2050) bygget på de fire tematiske søylene; økonomi, transport, sosialt/demokrati og økologisk bærekraft.

4 Kommunal- og moderniseringsdepartementets ansvarsområder og mål, rollen som oppdragsgiver og finansielle virkemidler

---

4.1 Kommunal- og moderniseringsdepartementets ansvarsområder

KMD har ansvar for områder som plan- og bygningsloven, bolig- og bygningspolitikk, nasjonal IKT-politikk og digitalisering, samordning av statlig styring av kommunene, juridiske rammebetingelser for kommunesektoren, kommuneøkonomi, lokaldemokrati og gjennomføring av valg, personvern, forvaltningspolitikk, regional- og distriktpolitikk, geodata og eiendomsinformasjon, statlig bygg- og eiendomspolitikk, statlig arbeidsgiverpolitikk og same- og minoritetspolitikk.

Målene for fagområdene er førende for hva som blir prioritert innenfor departementets FoU-virksomhet.

Departementet har stort behov for forskningsbasert kunnskap innenfor de fagområdene som departementet dekker. Forskning og kunnskap er viktig som grunnlag for å iverksette regjeringens politikk innenfor alle KMDs fagområder.

For nærmere omtale, se kap. 7.

4.2 Underliggende etater

KMD har et ansvar for at underliggende etater som DIFI, Husbanken, Direktoratet for byggkvalitet, Kompetansesenter for distriktsutvikling, Valgdirektoratet, Datatilsynet, Kartverket, Statsbygg og andre virksomheter som forvalter virkemidler på vegne av departementet, som Innovasjon Norge og SIVA er faglig oppdatert innenfor sine fag og ansvarsområder. Dette innebærer blant annet at virksomhetene får gjennomført utredninger og evalueringer som er nødvendig for en kunnskapsbasert forvaltning. Flere av virksomhetene, som Kompetansesenter for distriktsutvikling er også ansvarlig for å fremskaffe kunnskap og å formidle disse til andre brukere, og har en rolle som premissleverandør for departementets politikktutvikling.

Det er departementet som forvalter sektoransvaret for forskning og for fagsektorenes kompetanseoppbygging. Underliggende etater tildeles roller som innordnes dette. Som hovedregel ivaretar departementet den langsiktige forskningsinnsatsen, spesielt den som administreres av Norges Forskningsråd. Underliggende etater

får retningslinjer for sin FoU-virksomhet i tildelingsbrevet. Etater under KMD forutsettes å utarbeide egne planer for kunnskaps- og utviklingsarbeid innenfor de rammene som KMD setter. Utgangspunktet for slike planer er departementets FoU-strategi og de årlige tildelingsbrevene.

4.3 Rollen som oppdragsgiver

KMD vil bidra til å fremme forskning med høy kvalitet og samfunnsmessig nytteverdi. Regjeringen har en målsetning om å øke kvaliteten i forskningen. Høy kvalitet i forskningen er blant annet viktig for å gjøre Norge til et attraktivt samarbeidsland i internasjonal sammenheng. Departementet vil legge vekt på kompetanse og kvalitet når vi bestiller forskningsoppdrag eller gir støtte til forskningsmiljøer. Norges forskningsråd ivaretar den faglige kvaliteten i den forskningen de lyser ut gjennom at midlene i hovedsak blir tildelt etter konkurranse og etter vurdering av søknaden i internasjonale fagpaneler. De prosjektene som får best vurdering blir tildelt støtte. KMD anskaffer forskning gjennom konkurranse og tildeler midler til FoU-prosjekter etter vurderinger av kvalitetskriterier som ligger i konkurransegrunnlaget.

I bestillerrollen har KMD følgende mål:

- *KMD skal være en profesjonell bestiller i alle ledd av anskaffelsesprosessen av forskning.*
- *KMD vil øke sin bestillerkompetanse gjennom kompetansehevende tiltak.*

God bestillingskompetanse krever god oversikt over eksisterende forskning på departementets fagområder. Her er det også en stor fordel å ha gode metodekunnskaper. I tillegg er det viktig å legge vekt på selve organiseringen av forskningsoppdraget. Særlig i store prosjekter med flere miljøer lokalisert på flere steder og gjerne i flere land, krever dette omtanke for selve organiseringen og ledelsen av forskningsprosjektene.

KMD har utarbeidet en veileder for bestilling av FoU-oppdrag. Bestilling av forskningsoppdrag krever også god kjennskap til regelverket for offentlige anskaffelser. Her har Departementenes servicesenter (DSS) opprettet en egen enhet som gir rådgivning når det gjelder de juridiske sidene, jf. 4.5 Kontraktstyper.

4.4 Finansielle virkemidler i rollen som oppdragsgiver

KMD har i rollen som oppdragsgiver følgende virkemidler for å finansiere forskning:

- *Tilskudd til programmer via Norges forskningsråd*
- *Strategisk instituttsatsing (SIS)*

- *Kjøp av oppdragsforskning*
- *Tilskudd til forskning direkte fra departementet*

Det er etablert som et overordnet prinsipp at departementenes langsiktige kunnskapsbehov primært finansieres gjennom nasjonal konkurranse i et forskningsrådssystem, mens kortsiktige, beslutningsrettede forskningsbehov dekkes gjennom kjøp av tjenester i et oppdragsmarked (Langsletdoktrinen). Tilskudd til forskning direkte fra departementet er en unntaksordning.

Bevilgningen til FoU-formål fra KMD dekkes over følgende kapitler og poster

1. *Kap 500 post 50 Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd. Midlene dekker langsiktig kunnskapsoppbygging via Forskningsrådet. Forskningsprogrammene har en varighet fra 5 til 10 år.*
2. *Kap 500 post 21 Spesielle driftsutgifter. Bevilgningen dekker behov for statistikk, data, utredninger, forskning og formidling av kunnskap på hele departementet sitt ansvarsområde.*
3. *Kap 571 post 21 Spesielle driftsutgifter. Bevilgningen omfatter forskning og utredninger om kommunerelaterte tema som kommuneøkonomi, kommuneloven og øvrig juridisk rammeverk for kommunesektoren, lokaldemokrati og statens tiltak overfor kommunesektoren.*
4. *Kap 571 post 64 Skjønnstilskudd til kommunene. Innenfor skjønnsrammen til kommunene settes det av tilskudd til utviklings- og fornyingsprosjekter som fordeles av departementet. Tilskuddet skal komme kommunesektoren til gode. Kriteriene og ramme kunngjøres i kommuneproposisjonen hvert år.*
5. *Kap 553 post 74 Nasjonale tiltak for klynger og innovasjonsmiljø. Deler av midlene tildeles Forskningsrådet og går Forskning for innovasjon i regionene - FORREGION.*
6. *Kap 553.63/76 Postene finansierer Norges deltakelse i Interreg. Den norske innsatsen er blant annet rettet mot å styrke forskning, teknisk utvikling og innovasjon.*

Tilskudd til programmer via Norges forskningsråd

I 2018 utgjorde KMDs bevilgning til programmer og virkemidler i regi av Forskningsrådet 135,2 mill. kr. Dette omfatter forskningsprogrammer og midler som dekkes over kap. 553 Omstillingsdyktige regioner..

Når departementet gir tilskudd til programmer i regi av Norges forskningsråd, vil vi gi føringer på et mer overordnet nivå enn når vi går til innkjøp av oppdragsforskning. Gjennom deltakelse i forskningsprogrammer åpnes det for å gi støtte til mange ulike prosjekter og problemstillinger innenfor departementets ansvarsområder. Disse prosjektene er langsiktige, og departementet deltar ikke direkte i

styring av prosjektene. Skal Forskningsrådet ta det faglige ansvaret for et program, kreves det ofte også en viss størrelse på bevilgningen. Vi viser til pkt. 8 for nærmere omtale av programmene.

Strategisk instituttsatsing (SIS)

Strategiske instituttsatsinger (SIS) igangsettes som en del av basisbevilgningen til forskningsinstitutter og tildeles via Forskningsrådet. Hensikten med en SIS er at miljøinstituttene skal utvikle langsiktig kompetanse på forskningsfelt av spesiell verdi for sektoren. Formålet er intern kompetansebygging i forskningsmiljøet. Dette for å sikre at best mulig kompetanse er tilgjengelig når det er behov for den ute i samfunnet.

KMD gir tilskudd til en SIS ved NIBR for perioden 2015-2018 som skal vektlegge utfordringer for byregioner og lokalsamfunn, se 8.7.. By- og regionforskningsinstituttet NIBR ble i 2016 en del av Høyskolen i Oslo og Akershus (HiOA), senere OsloMet – Storbyuniversitetet i 2018. Ordningen med SIS kan ikke videreføres til en avdeling i en høyskole eller universitet. Det legges til grunn at disse planforskningsmidlene videreføres etter 2018 for å sikre planforskning utenom DEMOS-rammen, også for å sikre grunnlaget for stortingets vedtak av 29.05.17 om å øke utdanningskapasiteten i offentlig planlegging.

Kjøp av oppdragsforskning og utredningsoppdrag

Oppdragsforskning brukes særlig når departementet har konkrete problemstillinger eller spørsmål vi har behov for å få belyst eller å få svar på. KMDs kunnskapsbehov vil ofte kreve prosjekter av begrenset omfang og varighet. For eksempel i forbindelse med utvalgsarbeid og utviklingsarbeid, utarbeidelse av stortingsmeldinger og evaluering av tiltak og lover, vil departementet ha behov for forskning og utredning. Her er vi ofte avhengig av at resultater kan fremskaffes ganske raskt.

Tilskudd til forskning direkte fra departementet

Departementet kan også ivareta sektoransvar gjennom å gi tilskudd til forskning, herunder ph.d.-stipendier. Det faglige og administrative ansvaret må da ivaretas av departementet. Tilskudd til forskning faller inn under økonomiregelverkets bestemmelser om tilskuddsforvaltning, som bl.a. sier at kunngjøring må foretas slik at man når hele målgruppen som tilskuddsbevilgningen tar sikte på. Hovedreglene er derfor at det skal være konkurranse når departementet gir tilskudd til forskning. Dersom det skal gis direkte støtte til et forskningsmiljø, vil dette måtte navngis i departementets budsjettproposisjon slik at tilskuddsbevilgningen øremerkes mottakeren. Dette er en ordning som benyttes lite. Tilskudd til forskning går som hovedregel gjennom Norges forskningsråd. KMD gir i noen få tilfeller direkte tilskudd gjennom at dette navngis i budsjettproposisjonen.

4.5 Kontraktstyper og veileder for offentlige anskaffelser

Etter endringene i anskaffelsesregelverket fra 1.1.2017 har Difi og DSS utviklet nye føringer og kontraktsmaler for anskaffelse av forskning- og utredningsoppdrag. Disse ligger tilgjengelig på www.anskaffelser.no og depweb (<https://intra.dep.no/depweb/tjenester/anskaffelser-og-fellesavtaler/innkjopstjenesten-depkjop/dokument-maler-for-anskaffelser>). KMD skal bruke disse malene i sine anskaffelser. I løpet av 1. halvår 2018 vil KMD oppdatere sin veileder med tips og anbefalinger knyttet til bruk av eksterne oppdragstakere. Veilederen retter søkelys på hele prosessen; fra forberedelsene i forkant av en anskaffelse, selve anskaffelsesprosessen, oppfølgingen av oppdraget underveis og hva som skal gjøres etter at oppdraget er avsluttet.

4.6 Formidling og bruk av resultater fra forsknings- og utredningsoppdrag

Formidling og informasjon skal være en integrert del av all forsknings- og utredningsaktivitet i KMD og basere seg på den statlige kommunikasjonspolitikken. Styrket formidling av resultater fra forsknings- og utredningsoppdrag er en prioritert oppgave. Formidling er viktig for at resultatene skal bli kjent, og for at de kan tas i bruk som grunnlag for utviklingsprosjekter og som faglig grunnlag for politikkutviklingen.

Offentlighetsprinsippet for forvaltningen tilsier at forskningsrapporter utarbeidet på oppdrag for departementet skal publiseres. Dette ligger også som en forutsetning i Kunnskapsdepartementets [Standardavtale for forsknings- og utredningsoppdrag](#). Det er imidlertid mulig for partene å kreve utsatt offentliggjøring etter offentlighetsloven. Kontraktsalternativer som gir KMD bedre kontroll over offentliggjøring, er Difis [Statens standardavtaler om konsulenttjenester](#) (blant annet oppdragsavtalen eller bistandsavtalen).

Alle data og databaser som departementet finansierer skal også være tilgjengelige for offentligheten, eller forskere der klausuleringshensyn tilsier begrensninger. I følge [Standardavtale for forsknings- og utredningsoppdrag](#) kan oppdragstaker og ansatte hos oppdragstaker, som har bidratt i utførelsen av oppdraget, publisere vitenskapelige resultater fra oppdraget.

Sammen med forskningsmiljøene har departementet et ansvar for at allmennheten får tilført forskningsbasert kunnskap, og departementet vil bidra til informasjon som gir tilgang til forskningsresultater. KMD har et overordnet ansvar for å bidra til informasjon gjennom følgende tiltak:

- *stille krav til Forskningsrådet om aktiv formidling av resultater underveis. Formidling av forskningsresultater må være en prioritert oppgave for å gi ny kunnskap til politikkutviklere og iverksettere på både lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.*

- *stille krav til oppdragstaker i forbindelse med oppdragsforskning om samarbeid om formidling og publisering av resultatene.*
- *publisere informasjon om forskningsprosjekter og forskningsresultater som departementet finansierer på Regjeringen.no.*
- *registrere evalueringer som departementet har finansiert i Evalueringsportalen til Direktoratet for økonomistyring.*
- *formidle statistikk og forskningsresultater gjennom pressemeldinger, nyhetsbrev, publikasjoner, stortingsmeldinger og i budsjettproposisjonen.*
- *arrangere FoU-seminarer.*
- *støtte og deltakelse i Partnerforum.*

5 Forholdet til Norges forskningsråd

Norges forskningsråd har et helhetlig ansvar for at det norske forskningssystemet fungerer godt, og er det viktigste virkemiddelet regjeringen har for å sikre gjennomføring av forskningspolitikken. Kunnskapsdepartementet har etatsstyringsansvaret for Norges forskningsråd. Regjeringen har fastsatt følgende mål for Forskningsrådets virksomhet:

- *Økt vitenskapelig kvalitet*
- *Økt verdiskapning i næringslivet*
- *Møte store samfunnsutfordringer*
- *Et velfungerende forskningssystem*
- *God rådgivning*

Departementet ivaretar sitt sektoransvar for forskning og langsiktig kompetanseoppbygging gjennom tilskudd til programmer og virkemidler i regi av Norges forskningsråd. Forskningsrådet får tildelt midler gjennom et tildelingsbrev i begynnelsen av året.

I samhandlingen med Forskningsrådet legger KMD særlig vekt på:

- *Et nært samarbeid om programetableringer.*
- *God budsjettstyringsdialog og kontaktmøter mellom Forskningsrådet og departementet.*
- *At departementet skal være representert i programstyrer og rådgivende fagutvalg. I de tilfeller departementet ikke er representert, må det etableres gode rutiner for kontakt og informasjonsutveksling.*
- *At problemstillinger som er aktuelle for departementets fagområder også blir integrert i andre forskningsprogram i Norges forskningsråd, der dette er relevant.*
- *At det legges til rette for god formidling av forskningsresultatene gjennom særskilte tiltak.*

KMD legger spesielt vekt på brede tverrgående satsinger på departementets fagområder, slik at spørsmål om lokalt demokrati og lokalt selvstyre, statens styring

av kommunene, styrings- og samarbeidsformer, boligspørsmål, bygningspolitiske spørsmål, planleggings-, utbyggings- og utviklingsspørsmål blir sett i en sammenheng.

Vi viser til punkt 8 for nærmere omtale av programmer og virkemidler som KMD finansierer gjennom Norges forskningsråd.

Norges forskningsråd er sammen med Innovasjon Norge og Selskapet for industrivekst (Siva) en sentral aktør i forsknings- og innovasjonsinnsatsen innenfor regional- og distriktspolitikken. Her inngår også Forskningsrådets regionale representanter. Forskningsrådet har vedtatt en egen regional policy.

6 Viktige samfunnsutfordringer

Samordning og effektivitet

Samfunnsutvikling krever helhetssyn. Vårt velferdssamfunn har en rekke oppgaver som skal løses og tjenester som skal tilbys. Samtidig som oppgavene til offentlig forvaltning har økt, har samfunnet blitt mer komplekst. Stadig flere oppgaver krever innsats på tvers av sektorer for å kunne løses tilfredsstillende. Ansvaret for å møte drivkreftene og utvikle velferdssamfunnet kan ikke definere som sektoransvar. Ingen aktør sitter alene med løsningen på sammensatte utfordringer, f.eks. når det gjelder klima.

Faktorer som påvirker KMDs ansvarsområder:

Befolkningsutvikling: En aldrende befolkning fører til en mindre andel av befolkningen i yrkesaktiv alder, samtidig med økte behov for helse- og omsorgstjenester. Befolkningsveksten de senere årene skyldes hovedsakelig høy nettoinnvandring fra utlandet. Innvandring er en motkraft til aldring av befolkningen, men er kun egnet til å dempe overgangen og ikke hindre aldringen.

Tilgang på arbeidskraft og kompetanse. Med lav vekst i befolkningen i arbeidsfør alder mange steder vil konkurransen om arbeidskraften mellom sektorer og mellom regioner øke i tiden framover. Allerede i dag mangler mange kommuner nødvendig kapasitet og kompetanse til å gi gode og likeverdige tjenester til innbyggerne.

Lavere vekst i skatteinntekten som følge av aldringen av befolkningen og lavere vekst i innfasing av oljeinntektene reduserer muligheten for å finansiere den ventede veksten i offentlige utgifter.

Teknologien har innvirkning på alle samfunnsområder og på verdikjeder og forretningsmodeller. I løpet av de neste tiårene vil digital teknologi kunne bidra til å løse mange av utfordringene innenfor viktige samfunnsområder som bl.a. helse og omsorg, transport, klima, energi og matproduksjon.

Forventninger fra innbyggerne til nivå og standard på offentlige tjenester øker, og kostnadene ved å finansiere det offentlige tjenestetilbudet øker tilsvarende.

Digitaliseringen av samfunnet skaper nye løsninger, men også avhengigheter og sårbarheter som går på tvers av sektorer, ansvarsområder og landegrenser. Sensitiv informasjon og personopplysninger kan tappes og misbrukes.

Klimaproblemet stiller krav til hvordan byene kan og bør vokse i framtiden. En sterkere samordning og kobling mellom kollektiv transportinfrastruktur og arealbruk vil

bidra til et mer klimavennlig samfunn. Arealplanleggingen må også tilpasse seg mer ekstreme værforhold som klimaendringene fører med seg.

Automatisering av arbeidsprosesser kan gi svak tilknytning til arbeidslivet for flere og dermed økende inntektsforskjeller. Økt internasjonal mobilitet kan også gi opphav til inntektsforskjeller og påvirker i tillegg sirkulasjonen i bolig- og arbeidsmarkedet.

Høy grad av *tillit* i samfunnet fremheves ofte som en forklaring på de nordiske landenes økonomiske og sosiale suksess. Store offentlig reformer kan utfordre folks tillit til tjenestene, i alle fall på kort sikt. Tillit er også avgjørende for at borgerne skal være villige til å ta i bruk digitale tjenester og gi fra seg personopplysninger i digitale løsninger.

KMDs tre satsingsområder for utvikling av offentlig sektor:

- *økt produktivitet gjennom digitalisering og bedre bruk av teknologi, bedre organisering og samordning og et godt rammeverk for å fremme omstilling og kompetanseutvikling*
- *fortsatt høy grad av tillit gjennom tiltak for å øke forståelsen for behov for endring, satsinger for likeverdige levekår mellom grupper og geografiske områder og tiltak for åpenhet og medvirkning*
- *et sikkert samfunn: møte klimautfordringer, bedre sikkerhet rundt bygg og infrastruktur samt informasjonssikkerhet i offentlig sektor.*

7 Departementets langsiktige kunnskapsbehov

En målsetning med forskningsstrategien er å hente ut effektene av et samlet KMD. Det betyr at tema og problemstillinger ses i sammenheng, slik at man kan utforme gode forskningsoppdrag på tvers av interesseområder. Det er behov for å se forvaltningsforskning og kommunalforskning i sammenheng. Det er også behov for å se forvaltningsforskning i sammenheng med øvrige samfunnsutfordringer og å undersøke hvordan forvaltningen kan legge til rette for samfunnsutviklingen i ulike typer regioner. Det er behov for å se boligpolitikk i sammenheng med fysisk planlegging og regionalpolitikk. Departementet har tverrgående forskningsbehov knyttet til urbanisering, samt velferdssamfunnets miljømessige, økonomiske og sosiale bærekraft. Forskningsprogrammet DEMOS (se 8 pkt. 1) er innrettet for å se forskning på tvers av interesseområder.

7.1 Langsiktige kunnskapsbehov innenfor kommunalpolitikken

Kommune- og regionreform

Kommune- og regionreformen vil føre til endringer i lokal- og regionalforvaltningen i Norge. Det vil være behov for forskning både på strukturprosessene, samt effekter av sammenslåingene på sikt. Det må bl.a. forskes på resultater av prosessene, hvordan prosessene gjennomføres, hvilke effekter strukturendringer vil få på bl.a. kommuneøkonomi, oppgaveløsning, og demokrati.

Fornyning og modernisering

Kommunesektoren står overfor store utfordringer i framtiden. Frem mot 2020 må kommunene forberede seg på å tenke nytt om hvordan tjenester skal utvikles og løses fremover. Kontinuerlig forbedring er selvsagt, men kommunene må tenke nytt om organisering, bruk av teknologi, hvordan tjenester skal tilbys i samarbeid mellom ulike faggrupper, på tvers av offentlig, privat og frivillig sektor. Det er behov for kunnskap om nye måter å organisere tjenester og å løse oppgaver på, både systemiske, organisatoriske, og gjennom bruk av IKT og annen teknologi.

Effektivitet i oppgaveløsningen, god økonomistyring og lokal tilpasning er også viktig for at kommunesektoren skal kunne gi et godt tilbud til innbyggerne. Det er viktig å få fram et godt kunnskapsgrunnlag både for stat og kommunesektor, blant annet hvordan økonomibestemmelsene i kommuneloven og tilhørende forskrifter virker inn på kommuneøkonomien.

Det vil fremdeles være behov for kunnskap og styringsinformasjon om hvordan kommunene utfører sine oppgaver overfor brukerne/innbyggerne, ivaretar sin økonomistyring osv. Slik informasjon bør være lett tilgjengelig for innbyggerne og kommunesektoren selv.

Kommunesektorens juridiske rammer

Det er mangel på kommunaljuridisk forskningskompetanse. Forskningskompetanse er viktig for kommunesektorens mulighet til å følge med på og forstå rettsutviklingen på områder av betydning for kommunene. Forskningskompetanse er også avgjørende for at det kan svares på departementets kort- og langsiktige forskningsbehov. KMD bør vurdere å finansiere juridiske doktorgrader, evt. gjennom Forskningsrådet.

Kommunelovutvalget har i NOU 2016:4 *Ny kommunelov* foretatt en helhetlig gjennomgang av regelverket. Regjeringen har i Prop xx L (2017-2018) foreslått en ny kommunelov. Det vil i etterkant av dette arbeidet være viktig å følge med på hvordan den nye loven fungerer.

Åpenhet, rolleklarhet og god egenkontroll i kommunene er viktig for å sikre innbyggernes tillit til kommunesektoren og en riktig bruk av ressursene. Vi har behov for et godt kunnskapsgrunnlag om hvordan egenkontrollen fungerer i kommunene og hvordan de statlige tilsynene med kommunene virker.

EØS-avtalen påvirker handlingsrommet til kommunene gjennom at den fører til påvirkning og endring av regelverk på flere av kommunenes ansvarsområder. Effektene på lokaldemokratiet og kommunal organisering bør følges opp med forskning.

Det er videre viktig å følge med på omfanget av kommunale fristilte selskaper og kommunale samarbeid og hvilke konsekvenser denne organiseringen har for kommunene, for eksempel på hvordan folkevalgt styring og kontroll fungerer.

Valg og lokaldemokrati

I forbindelse med kommunereformen vil det forskes på hvordan man kan legge til rette for å utvikle lokaldemokratiet i kommuner som skal slå seg sammen. Viktige tema vil være: politisk organisering og arbeidsmåter, politisk deltagelse og utvikling og bruk av (nye) digitale løsninger. Hvilke planer og tiltak kommunene arbeider med blir vurdert i forhold til et sett med indikatorer for ulike demokratiske verdier.

Uavhengig av kommunereformen er det viktig å framskaffe kunnskap om hvordan lokaldemokratiet utvikler seg, og hvordan man kan legge til rette for initiativer fra kommuner som har som mål å utvikle og styrke lokaldemokratiet.

Det gjennomføres et prosjekt om hvordan digitale verktøy kan brukes i utvikling av lokaldemokratiet.

Departementet arbeider med tiltak for øke valgdeltakelsen. Disse tiltakene evalueres. Det vil også være viktig med forskning om deltakelse blant ulike befolknings- og aldersgrupper på ulike politiske arenaer. Det vil fortsatt være aktuelt med forskning- og utviklingsprosjekt på hvordan en kan øke andelen kvinner i lokalpolitikken, spesielt i lederverv.

7.2 Kunnskapsbehov innenfor bolig- og bygningspolitikken

På bolig- og bygningsfeltet har departementet gjennomført flere store evalueringer de siste årene. Dette arbeidet vil fortsette fremover og omfatter systematisk og langsiktig evaluering av departementets fagområder, både bygningsregelverk og virkemidler rettet mot vanskeligstilte.

Arbeidet med forenkling og samordning vil gi behov for FoU på området.

Behovet for energieffektive, klimatilpassede og miljøvennlige bygg, og behovet for økt tilgjengelighet i bygg, krever økt og fornyet kunnskap i sektoren.

For å sikre at regelverket fungerer i henhold til det behov samfunnet til enhver tid har, er det nødvendig med kontinuerlig evaluering av både regelverk og bruken av dette. For å få til forenkling og innovasjon, er det viktig med løpende forskning og utvikling som har både et kortsiktig og langsiktig perspektiv. Departementet vil innhente kunnskap om regelverket, og om hvordan regelverket anvendes. I tillegg trenger departementet å utvikle kunnskapen om utfordringene regelverket skal bøte på, de direkte virkningene av regelverket og de indirekte virkningene blant annet i boligmarkedet. Det er også behov for kunnskap om hvordan fremme byggkvalitet i eksisterende bygg.

Innenfor plan- og bygningslovsområdet er kompetansefordeling mellom kommunene og Fylkesmannen som klageorgan, og mellom forvaltningen og private interesser et område som bør prioriteres. Et annet område der det er lite overordnet forskning, er anvendelse av regelverket i kommunene. Også virkningen av rettsutvikling utenom lovgiverorganene, det vil si gjennom forvaltningspraksis, og gjennom virksomheten til klageorganer, Sivilombudsmannen og domstolene er viktig for å gjennomføre overordnede målsettinger om forenkling, raskere saksbehandling og bedre kvalitet på de vedtak som treffes.

Utfordringer som økt digitalisering av byggesaksprosessene, ønske om samordning av byggeregulering med f. eks. arbeidet mot arbeidslivskriminalitet og innflytelse fra EU gir nye kunnskapsbehov som må møtes med forskning. Departementet ser for seg at mye av FoU-arbeidet innenfor bygningspolitikken skjer i samarbeid mellom Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) og relevante forskningsinstitusjoner.

Et annet prioritert område er økt kunnskap om vanskeligstilte og deres utfordringer på boligmarkedet. Løpende vurderinger av de boligsosiale virkemidlene vil gi behov for ny kunnskap på feltet. Det er behov for oppdaterte kunnskapsoversikter

om boligsosiale tema. For å få en mer målrettet innsats, er det også behov for videreutvikling av statistisk datagrunnlag om vanskeligstilte. Bedre datagrunnlag vil gi bedre grunnlag for forskning om vanskeligstilte på boligmarkedet.

Det er behov for kunnskap om organisering og prioritering av boligarbeidet i kommunene, og kunnskap om erfaringer og resultater fra kommuner som har gjennomført en helhetlig boligplanlegging, og har inkludert både boligsosiale og kvalitetsmessige hensyn i planleggingen.

Det er en voksende gruppe av eldre. Det er behov for økt kunnskap om hva som hindrer eldre i å ta ansvar for egen boligsituasjon, og hvordan den boligpolitiske innsatsen kan bidra til å avlaste omsorgssektoren. KMD ser også behovet for fornyet kunnskap om utvikling i arbeidsinnvandring og flyktninger, og endringer i boliggetterspørsmål som følge av det.

Kompetansemiljøene i bolig- og bygningssektoren er sårbare. Det er en spesiell utfordring å stimulere miljøer til å velge bolig- og bygningsforskning. Generelt ønsker KMD å styrke kompetansen om bolig- og bygningsspørsmål i forskningsmiljøene og innenfor flere fagområder. Det er behov for å legge grunnlag for robuste miljøer med god kunnskap om sektoren, dette er i dag utfordringer på flere fagområder, for eksempel det juridiske.

Kunnskap om boligmarkedets virkemåte er mangelfull. KMD ønsker å styrke kunnskapen om boligmarkedet, gjennom å bidra til å etablere et nytt boligforskningsmiljø. Tanken er at det nye miljøet skal forske på hva som er driverne i boligmarkedet, og sammenhenger mellom boligmarkedet, makroøkonomien og finansmarkedene. Miljøet skal legge til rette for at det forskes mer på forhold i boligmarkedet der forskningen er mangelfull, og da særlig på tilbudssiden.

Det er også behov for utvikling av kunnskap om byggeteknikk som kan bidra til å redusere samfunnets sårbarhet. Det er viktig å beskytte samfunnskritisk infrastruktur mot hendelser som terroranslag og ulykker.

7.3 Kunnskapsbehov innenfor samfunn- og arealplanlegging og by- og stedsutvikling

Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2015-2024, Meld. St.7 (2014-2015), påpeker at demografiske endringer og framvekst av større byer og tettsteder krever et godt kunnskapsgrunnlag. Dette for bl.a. å utvikle en politikk for helhetlig utforming av bo-, tettsteds-, rekreasjons- og næringsarealer samt miljøvennlige og effektive energi- og transportløsninger.

Offentlig planlegging etter plan- og bygningsloven (pbl) omfatter areal- og samfunnsplanlegging som primært kommunene, men også fylkeskommunene og (unntaksvis) staten har ansvaret for. Slik planlegging skal legge grunnlaget for politiske

valg for å løse samfunnsutfordringene innenfor et bredt spekter av tematiske og geografiske områder.

Fagområdet har følgende fire delmål fordelt på de to første hovedmålene (se kap.4.1):

- 1.1 *Mer effektive planprosesser*
- 1.2 *Bedre regionale og kommunale planer*
- 2.1 *Effektiv arealbruk, miljøvennlig transport og levende bysentre*
- 2.2 *God kvalitet i fysiske omgivelser*

Meld. St. 18 (2016-2017) om bærekraftige byer og sterke distrikter ble behandlet av Stortinget sommeren 2017. Gjennomføring av tiltak lansert i denne danner et viktig grunnlag for KMDs prioriteringer på området framover. Oppfølgingen vil på ulike vis kreve ny kunnskap både om virkemidler, metoder og arbeidsmåter, men også kunnskap om hvordan tiltakene treffer og om politikken lykkes – bl.a. i form av evalueringer.

Kunnskapsbehovet innenfor planlegging for de nærmeste årene dreier seg dels om hvordan selve planleggingssystemet anvendes og fungerer, herunder de tekniske verktøyene til bruk for planlegging, og dels om de utfordringene og trendene vi ser i det norske samfunnet innenfor ulike tematiske og geografiske områder.

Det er behov for kunnskap om planleggingssystemets faktiske anvendelse på alle nivåer, og hva som er effekten av planleggingen og tilhørende politiske beslutninger. I dette inngår forholdet mellom planleggingens ambisjon og kommunenes og fylkeskommunenes muligheter for gjennomføring. Sentral i dette står også forholdet kommune-stat; hva som best løses kommunalt, interkommunalt eller regionalt og hva staten må ta ansvar for. I den forbindelse er det et klart behov for et FoU-fokus både på hvordan de nye kommunene og ikke minst de nye fylkeskommunene legger opp sin virksomhet på planfeltet. For kommunenes del handler dette om virkningen av de nye forenklingene i pbl for deres samfunns- og arealplanlegging.

Regionreformen skal styrke det regionale folkevalgte nivået slik at fylkeskommunene bedre kan utøve rollen sin som samfunnsutvikler. Styrking av den regionale planleggingen er ett sentralt element i dette. Av den grunn er det behov for å øke kompetansen også om hvordan den regionale planleggingen kan og bør innrettes for å bygge opp under det regionale arbeidet med samfunnsutvikling i bred forstand. Det er videre behov for å følge opp de nye grepene i Prop. 84 S (2016-2017) om mer forpliktende regional planlegging. Forpliktelselementet gjelder alle parter (staten, regionalt nivå selv og berørte kommuner). Det vil være behov for modellutvikling, pilotprosjekter og erfaringsbasert kunnskapsoppbygging for å lykkes med dette.

Det er videre behov for å se nærmere på forholdet kommune – marked/næringsliv, samt sammenhengen mellom den helhetlige samfunnsplanleggingen og

kommunens planlegging av tjenestetilbudet. Vi trenger kunnskap om forholdet mellom offentlige planleggingsmyndigheter, eksterne aktører og samfunnet rundt, og til samfunnssektorer og private aktører som driver egen planlegging, samt hvordan medvirkning ivaretas i disse sammenhengene. I tillegg trengs kunnskap om kompetansesituasjonen på planområdet i kommunene, hos private aktører og i ulike sektorer.

Som grunnlag for å drive planlegging er det viktig med god og oppdatert kunnskap om utviklingstrekk og trender i det norske samfunnet, herunder i distrikter, regioner og byer, og sammenhenger med europeiske og globale utviklingstrekk og trender, samt hva dette betyr for planleggingen i Norge. Slik kunnskap trengs innenfor demografi; migrasjoner, endringer i befolkningens alderssammensetning, flerkulturelle samfunn, forholdet mellom befolkning i Norge og andre land i ulike sammenhenger.

Vi trenger mer kunnskap om hvordan samfunnet gjennom planleggingen kan møte et stort spekter av utfordringer, og hvordan GIS-verktøy kan benyttes i denne sammenheng, herunder utvikling av det offentlige kartgrunnlaget (DOK) og bruk av 3D-data i slike systemer. Dette omfatter ivaretagelse av bærekraft i planleggingen; hvordan miljømessige, økonomiske og sosiale hensyn forenes, og hvordan konflikter mellom vekst, vern og klimahensyn avveies, og bør håndteres. Det dreier seg i høyeste grad også om klimaperspektivet; planlegging for et klimasmart samfunn, dvs. et samfunn med reduserte klimagassutslipp og som samtidig kan tilpasses til ulike effekter av klimaendringer. Vi trenger også kunnskap om risiko- og sårbarhetsutfordringene for samfunnet innenfor ulike områder; terror, kriminalitet, naturrelaterte hendelser og katastrofer som uvær, flom, ras, uønsket artsspredning, epidemiske risiki mv.

Det er behov for kunnskap om planleggingens resultater og effekten av ulike plangrep; areal- og transportplanlegging generelt og om byperspektivet spesielt; byenes roller i regionene, byene som bo- og leveområder, attraktive byer, kompakte byer "Nærhetsbyen," knutepunkt-fortetting og næringsutvikling. Konkrete satsingsområder knyttet til byer er arbeidet med Byvekstavtaler for å følge opp klimamål og sikre en forpliktende, effektiv og forutsigbar oppfølging av regionale og areal- og transportplaner, og tverrsektorielle satsinger i enkelte områder i større byer som har særskilte levekårsutfordringer. På lengre sikt kan det legges til grunn at det vil være behov for ny kunnskap både knyttet til effekter og eventuell videreutvikling av disse virkemidlene. Innenfor byutvikling er det internasjonalt stor oppmerksomhet om såkalte Smart cities. Det er viktig å forske på samspillet og mulighetene for bruk av IKT og andre teknologier i planlegging og drift av byer som gir løsninger som både er gode for menneskene i byen, og for miljøet, og som samtidig bidrar til å gi en effektiv drift og god samfunnsøkonomi.

Videre er det behov for kunnskap om ivaretagelse av planlovens formål og ulike hensyn, bl.a. universell utforming, hensynet til barn og unges oppvekstvilkår, estetisk utforming av våre fysiske omgivelser, folkehelse, jordvern, vern av

naturmangfold, av landskapskvaliteter, av rekreasjonsområder, og av kulturminner og kulturmiljøer.

Kommunens tilretteleggingsrolle for åpen, likeverdig og kunnskapsbasert planlegging etter plan- og bygningsloven er avgjørende for å få planer som er relevante og hensiktsmessige for det bærekraftige lokalsamfunnet. Det vil derfor være aktuelt med forskning som gir kunnskap om den rette balansen mellom planens hensikt og grad av involvering, dvs. miksen av medvirkningsaktiviteter. Det vil også være behov for kunnskap om planlegging etter plan- og bygningsloven som læringsarena for lokaldemokratiet, med flere perspektiver på samhandling.

Evalueringsprosjektet av plan- og bygningsloven (EVAPLAN 2008) er et fireårig forskningsbasert evalueringsprosjekt (2014-2018). Hovedformålet er å avklare om plandelen av loven fra 2008 fungerer etter intensjonene og hva som kan identifiseres som forbedringspunkter. Prosjektet er finansiert av DEMOS/REG og ledes av NIBR i samarbeid med en rekke andre forskningsmiljøer i inn- og utland. Prosjektet vil gi klare anbefalinger til forbedringer i plan- og bygningsloven - som må følges opp videre planforskning. Noe av planforskningsmidlene til EVAPLAN må derfor videreføres etter 2018, noe som også må sees i sammenheng med stortingets vedtak av 29.05.17 om å øke utdanningskapasiteten i offentlig planlegging.

7.4 Kunnskapsbehov innenfor geografisk informasjon og eiendomsdata

Effektiv tilgang til geografisk informasjon og eiendomsdata er nødvendig for svært mange fagområder og brukere. Tilsvarende er de samfunnsøkonomiske kostnadene store når slik informasjon er mangelfull eller lite troverdig. Det er mye som gjenstår før Norge har tilfredsstillende dekning av kart- og geodata, selv om nye metoder gjør datainnsamling raskere og billigere enn tidligere. Samtidig bidrar den teknologiske utviklingen til krav om stadig mer omfattende og nøyaktige data hos produsenter og brukere av geografisk informasjon og eiendomsdata. Nye metoder for nedlasting og bruk av data gjør bruk av geografisk informasjon og eiendomsdata mer tilgjengelig, men gir samtidig nye krav til dekning og pålitelighet.

Fagområdet har følgende tre delmål knyttet til hovedmål 3 (se kap.4.1):

- 1.1 *Norske land- og sjøområder skal ha oppdaterte grunnlagsdata*
- 1.2 *Tinglysning skal gjøres forsvarlig, effektivt og med kvalitet*
- 1.3 *Effektiv tilgang til og bruk av kart og eiendomsinformasjon.*

Norge har et stort udekket behov for dybde-data i de grunne sjøområdene langs kysten. Videre har mange områder i Norge unøyaktige og mangelfulle grunnkart, og det er fremdeles kommuner som mangler fullstendige digitale planregistre. FoU

er viktig for å finne fram til kostnadseffektive metoder for datafangst, lagring og tilgjengeliggjøring.

Mange ulike aktører (Kartverket, kommuner, sektormyndigheter m.m.) har ansvar for produksjon og forvaltning av geografisk informasjon og eiendomsdata. Det er et stort behov for å utvikle metoder og grensesnitt som gjør at brukere kan få oppdaterte data ved kun å henvende seg til ett sted. Dette arbeidet er i gang, men det gjenstår likevel mye utviklingsarbeid. Kartverket bidrar til forskning og overvåkning av globale endringer, bl.a. ved jordobservatoriet i Ny-Ålesund.

Utvikling av elektronisk tinglysning er på plass, men det må også lages gode publiskumløsninger. Vellykket utviklingsarbeid må støttes av oppdatert kunnskap om distributører og sluttbrukere.

7.5 Kunnskapsbehov innenfor distrikts- og regionalpolitikken

Målet for regional- og distriktspolitikken er å sikre grunnlaget for verdiskaping, konkurransekraft og likeverdige levekår i alle deler av landet. Dette endrer seg i en globalisert og kunnskapsintensiv økonomi som skal ivareta langsiktig bærekraft (både miljø/klima, økonomisk, sosialt), og det endrer seg på ulike måter i ulike deler av landet. Samtidig har Norge særegne utfordringer med en liten befolkning, små byer, spredtbygdhet, store geografiske avstander og stor regional diversitet.

For de kommende årene ser vi et økt kunnskapsbehov på en rekke områder (se kulepunkter). Innenfor alle områdene inngår internasjonal komparasjon og/eller endringer i internasjonale rammebetingelser, samt utfordringer og muligheter i og mellom ulike regiontyper (byregioner vs. periferi).

- *Regional økonomisk vekst og utvikling - Forklare forholdet mellom ulike regiontyper og forskjeller i utvikling mellom og innad i regioner. Hva er grunnlaget, kildene og forutsetningene for vekst under nye/endrede rammebetingelser? Stikkord her er omstilling, kunnskapsøkonomi og regionale kompetanseutfordringer, smart spesialisering og arbeidsdeling, forskning og innovasjon, entreprenørskap, nettverk og klynger, grønn næringsutvikling og å sikre bruk av arbeidskraften i regionale arbeidsmarkeder.*
- *Regional utvikling (demografi, næring, plan og politikk) i en mer systemteoretisk og helhetlig tilnærming – dvs. som integrerer ulike aspekter og samspill. Overskriftene her er demografi, økonomi, næring, tjenester og miljø/klima, med følgende stikkord: eldrebølge, innvandring og inkludering, regionale og kulturelle forskjeller i helse og dødelighet, livsstiler, bostedsvalg, samfunnsdeltakelse og tillit.*
- *Regional og lokal omstillingsevne – forutsetninger for ulike regioners og regiontypers påvirkelighet, sårbarhet, robusthet, fleksibilitet, evne til/forutsetninger for å håndtere påførte kriser/sjokk og omstille seg til endrede rammebetingelser. Her er også*

kontinuerlig omstillingsbehov relevant, for eksempel i lys av økt digitalisering og automatisering.

- *Lokale og regionale myndigheters mulighet til å påvirke utviklingen i egen kommune eller region. Lokal og regional styring og samordning av offentlig sektorinnsats, mobilisering av privat innsats og internasjonalt samarbeid. Lokal samfunnsutvikling og attraktivitet. Regionale strategier og planer for utvikling, samt folkevalgt nivå's samfunnsutviklerrolle.*
- *Strukturendringer og reformer i privat og offentlig sektor og tilhørende effekter for regional fordeling, vekst og utvikling.*
- *Kunnskap om relevans og effektivitet knyttet til virkemiddelbruk. Teori- og metodeutvikling som grunnlag for å prioritere mellom virkemidler.*
- *Analysen av begrunnelser og virkninger av innsats med distrikts- og regionalpolitisk begrunnelse, innen både bred og smal politikk*

Det er også behov for å stimulere regionalforskningen og forskningen på regional næringsutvikling og innovasjon for å styrke rekrutteringen til fagområdet, samt vedlikeholde dataproduksjon og modellutvikling på enkelte områder.

7.6 Kunnskapsbehov innenfor forvaltningspolitikk og digitalisering (IKT), og IKT som strategisk verktøy i samfunnsutviklingen

Langsiktige kunnskaps- og forskningsbehov innen forvaltningen

Forvaltningspolitikken handler om hvordan det offentlige er og bør være regulert, organisert, styrt og ledet. Verdiene i forvaltningen er demokrati, rettsikkerhet, effektivitet og faglig integritet, herunder brukerorientering og åpenhet. Dette er verdier som må avveies mot hverandre, og hvor det over tid vil være ulike oppfatninger om disse avveiningene. Det er derfor et behov for systematisk kunnskap om hvordan ulike forvaltningspolitiske virkemidler påvirker og henger sammen med forvaltningsverdiene.

Offentlig sektor (både kommune og stat) står overfor store utfordringer fremover. Utfordringene er knyttet til hvordan tjenesteproduksjon, regulering, sektorstyring og myndighetsutøvelse skal innrettes for å sikre mer effektiv måloppnåelse og en mer brukervennlig offentlig sektor. Det er behov for å tenke nytt om organisering og prosesser, regulering og rammebetingelser, bruk av teknologi, og hvordan tjenester skal tilbys i samarbeid mellom ulike faggrupper, på tvers av offentlig, privat og frivillig sektor. Det er på denne bakgrunn behov for kunnskap om hvordan det offentlige på best mulig måte kan legge til rette for nødvendig endring og innovasjon, herunder nye måter å organisere tjenester og å løse oppgaver på, og gjennom digital transformasjon, digitalisering og bruk av annen teknologi. Samtidig

er det behov for å forstå hva som påvirker tillit til forvaltningen for å sikre at tilliten holdes så høy som mulig.

Forvaltningspolitiske temaer det er viktig med økt forskningsbasert kunnskap om, med eksempel på spørsmål som det trengs mer kunnskap om:

- **Organisering og styring av offentlig forvaltning:** *Hvordan kan ulike oppgaver og funksjoner organiseres på en måte som sikrer tillit og effektivitet innenfor rammen av de andre forvaltningsverdiene? Hva er hensiktsmessig og god styring av ulike forvaltningsnivåer og virksomheter i offentlig sektor?*
- **Innovasjon i offentlig sektor:** *Hva er viktige forutsetninger for å skape endringskultur, og en tilpasningsdyktig, brukerorientert og effektiv offentlig sektor? Hvordan kan ledelse og styring i offentlig sektor sikre at gevinstene av innovasjon i offentlig sektor kan hentes ut?*
- **Samordning:** *Hvordan kan arbeidet med digitalisering og digital transformasjon i offentlig sektor sikre gode løsninger på tvers av forvaltningsnivåer og dagens organisering?*
- **Brukerorientering:** *Hvordan kan brukerorientering med større grad av individuelle løsninger forenes med likebehandling og at det offentlige skal sikre lik rett til viktige tjenester, blant annet innenfor velferdsområdet?*
- **Reguleringspolitikk:** *Hvordan kan lover og forskrifter brukes som virkemiddel i samspill med andre offentlige virkemidler på en måte som sikrer et velfungerende, effektivt samfunn?*
- **Ledelse og arbeidsgiverpolitikk:** *Styring og ledelse legger viktige premisser for offentlige organisasjoners evne til å løse sine oppgaver. Hva er god offentlig ledelse? Hva bidrar til at arbeidskraften i offentlig sektor blir produktiv, og at det å arbeide i offentlig sektor blir attraktivt?*
- **Internasjonalisering og globalisering:** *Hvordan påvirker EU/EØS og andre internasjonale organisasjoner handlingsrommet i forvaltningspolitikken generelt og i enkeltsektorer.*

Langsiktige kunnskaps- og forskningsbehov innen digitalisering

Departementet skal være pådriver og koordinator for regjeringens arbeid med digitalisering og modernisering av offentlig sektor. Det er allerede igangsatt mye arbeid på dette området, og det er også behov for god og etterrettelig informasjon om effekten av de aktivitetene som er satt i gang bl.a:

- *Hvordan fungerer felleskomponentene i offentlig sektor, og hvordan kan ulike finansieringsmodeller spille inn på bruken?*

- *Hva skal til for å lykkes med digitaliseringsprosjekter (suksesskriterier)?*
- *I hvilken grad foregår det tverrsektorielt samarbeid om digitaliseringsprosjekter? Hvordan påvirker slikt samarbeid prosjektene? Hvilke mekanismer er viktig for å få til samarbeid? Dersom slikt samarbeid har en positiv effekt, hvordan kan man best stimulere til mer samarbeid?*
- *Hvilken effekt har tilpasning av regelverk for å legge til rette for digitalisering?*
- *Effekten av endringsledelse og organisering i forbindelse med digitaliseringsprosjekter.*
- *Gvinstrealisering av IKT-prosjekter.*
- *Kompetanse for digital transformasjon i forvaltningen – hva er behovet og hvordan påvirker situasjonen digitaliseringstakten i forvaltningen?*
- *Langsiktige konsekvenser av måten digitale verktøy endrer forvaltningens form og funksjon, herunder hvordan både digitale, stedløse, og mer og mindre effektive arbeidsrutiner påvirker relasjoner mellom offentlig ansatte, innbyggernes tillit til forvaltningen, og brukernes opplevelse av deltakelse i og innflytelse over sin sak.*

IKT som strategisk verktøy i samfunnsutviklingen

Departementet forvalter *Nasjonal strategi for IKT-FoU*. Strategien omhandler bl.a. viktige samfunnsutfordringer som informasjonssikkerhet, offentlig sektor og infrastruktur, i tillegg til helse- og omsorg hvor bruk av velferdsteknologi i kommunene er et viktig område. Med den raske utviklingen av mulighetsrommet for å bruke IKT i modernisering av offentlig sektor er det særs viktig at strategien tar opp i seg behovet for fleksibilitet og evne til å endre bruken av virkemidler i tråd med utviklingen. Strategien har klare grenseflater mot KMDs FoU-strategi.

Det er behov for å utvikle FoU-rollen på IKT-området i et samfunnsmessig perspektiv. Dette gjelder bl.a. temaer som:

- *Anvendelsen av stordata ("Big Data") og tingenes internett (Internet of things) i ulike sektorer (eks. omsorg og helse, transport, utdanning, infrastruktur), og hvordan stordata og sanntidsinformasjon kan bidra i styringssystemer i offentlig sektor.*
- *IKT-governance. Det er behov for kunnskap om hva som er effektive modeller i ulike virksomheter og sektorer, og forskningsbasert kunnskap om hva som virker og hva som ikke virker innen IKT-styring/governance.*
- *Bruk av skytjenester i offentlig sektor, og hvilke erfaringer som er gjort så langt. I oppfølgingen av dette bør en se på hvordan informasjonssikkerhet håndteres, og hva som er beste praksis.*

- *Det er behov for en kvantitativ oversikt over alle offentlige etater og deres datasett som faller inn under offentlighetslovens regler om viderebruk, sortert på en fornuftig, tematisk/hierarkisk måte. Det bør også gjøres en kvalitativ vurdering av de forskjellige datasettene hvor en ser på hvilke hindringer som til enhver tid gjør seg gjeldende i forhold til gjeldende retningslinjer for tilgjengeliggjøring.*
- *Motsetninger og konflikter mellom næringspolitikken og kulturpolitikken, særlig når det gjelder opphavsrett og digital kultur (eksempelvis den kontinuerlige utvidelsen av vernetiden). Hvorfor dette skjer er ikke alltid klart, men forskjellig ideologi, særinteresser eller manglende oversikt har vært pekt på som mulige årsaker. Det er viktig at man på dette feltet ikke ender opp med strengere håndheving av regelverket enn det er grunnlag for når det er snakk om innovasjon knyttet til kulturinnhold. Noen ganger er det gode grunner, andre ganger kan det være at innovasjonen og næringsutviklingen hemmes på en måte som gjør at de samfunnsøkonomiske gevinstene ikke tas ut.*
- *Digital kompetanse i befolkningen. KMD gjennomfører et større prosjekt for å øke digital kompetanse i befolkningen. Dette skal bidra til at en større andel av befolkningen kan benytte digitale tilbud, blant annet fra det offentlige. Prosjektet tar opp i seg hva som menes med "digital kompetanse" og hvordan innholdet i dette begrepet endres over tid. Om innbyggerne er "digitale nok" endrer seg med de til enhver tid gjeldende krav som samfunnet stiller.*
- *Hvordan innovasjon i offentlige innkjøp kan bidra til innovasjon i leverandørindustrien, og hvordan dette henger sammen med innovasjon i offentlige virksomheter som foretar anskaffelser.*
- *Effekten av regelverket om universell utforming av IKT-løsninger på digitale skiller i samfunnet.*
- *Holdninger og kultur for informasjonssikkerhet i offentlige virksomheter – utfordringer og erfaringer.*

7.7 Kunnskapsbehov innenfor regional statsforvaltning og personvern

Regional statsforvaltning

Tradisjonelt har fylkesgrensene vært den dominerende inndelingsenhet, men utviklingen de senere år har vært kjennetegnet av etablering av statlige virksomheter i regioner som er færre og større enn fylkene.

Endringene i regional statsforvaltning er gjennomgående sektorinitierte og har i all hovedsak sektorspesifikke begrunnelser. Begrunnelsene er dels knyttet til sektorbehov og hva som er hensiktsmessige regioner for å løse de aktuelle oppgavene og dels er de knyttet til vurderinger av hva som er en effektiv måte å organisere oppgavene på i forhold til bruk av ressurser og tilgang på faglig kompetanse.

Utviklingen kan sammenfattes med at det har skjedd betydelige endringer i statens styrings- og organisasjonsformer gjennom mål- og resultatstyring, delegering, inndeling, endringer i tilknytningsform og sektorisering og økt rettsliggjøring. Dette har bl.a. ført til at den overordnede politiske styringen, og dermed muligheten for koordinering av ulike sektorpolitikker, er utfordret.

Fylkesmannsembetet er den eneste statlige virksomheten utenfor sentralforvaltningen som har et klart tverrsektorielt samordningsmandat (jf. fylkesmannsinstruksen).

Vi har behov for kunnskap om hvilke konsekvenser denne utviklingen har fått for fylkesmannsembetenes evne og muligheter for å samordne statlig virksomhet mot kommunene. Det er også behov for å få fram oppdatert kunnskap om hvordan fylkesmennene bidrar til iverksetting og samordning av statlig politikk, eksempelvis gjennom sektorgripende tiltak. I tillegg er det aktuelt å analysere konsekvenser for forvaltningen som følge av endringer i fylkesmannsstrukturen. Eksempel på temaer er fylkesmannen som bindeledd mellom staten og kommunen, som rettssikkerhetsinstans og samordning mot øvrig regional statsforvaltning, spesielt innenfor samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet. En annen problemstilling som følge av økt rettsliggjøring/fragmentering av offentlig virksomhet er fylkesmannsembetenes rolle som rettssikkerhetsinstans (klage- og tilsynsmyndighet). Hvordan utfordres embetenes generalistrolle i forvaltningssaker ved økt rettsliggjøring som innebærer at domstoler og andre rettsorganer får økende betydning på bekostning av folkevalgt myndighet, og det ordinære systemet med klager på enkeltvedtak. Mer kunnskap om disse forholdene vil være viktig i den framtidige diskusjonen om videre utvikling av regional statsforvaltning og samordning av statlig politikk.

Personvern

Privatliv og personlig integritet er verdier de fleste opplever som grunnleggende og nødvendige i et demokratisk samfunn. Digitalisering av informasjon i samfunnet og muligheter til å koble data og registerinformasjon utfordrer disse verdiene. Personvern eksisterer ikke isolert, men i samspill med andre fagfelt. Forskning på personvern er derfor mest effektiv hvis den er tverrfaglig. Særlig interessant er det å se på personvern i relasjon til offentlig forvaltning generelt og forvaltningsretten i særdeleshet. Erfaring viser at det kan være krevende å ivareta personvern hensyn samtidig som man skal ivareta sektorinteresser og andre faglige hensyn. Personvern hensyn oppleves ofte som brysomme når effektive løsninger skal utvikles, og disse hensynene tillegges derfor ofte liten vekt. Uten personopplysninger vil en rekke tjenester ikke kunne tilbys på en effektiv måte. Samtidig er det sentralt at både den statlige og den kommunale forvaltningen behandler personopplysninger på en tillitsvekkende måte. Dette er av stor betydning for borgernes vilje til å gi fra seg korrekt informasjon og deres tiltro til offentlig forvaltning og tjenesteyting.

Et viktig grunnlag for forvaltningspolitikken og forvaltningsutviklingen er å ha kunnskap om hvordan idealer om demokrati, rettssikkerhet og personvern kan ivaretas i en

tid der offentlig sektor er i forandring, både som resultat av omorganiseringer og gjennom utstrakt bruk av IKT.

7.8 Kunnskapsbehov innenfor statlig arbeidsgiverpolitikk

Staten skal være en moderne og attraktiv arbeidsgiver som evner å rekruttere, utvikle og beholde kompetente medarbeidere. Mål, forventninger og krav framgår av lover, forskrifter og personalpolitiske føringer, slik som bl.a. i Statsansatteloven, Statens personalhåndbok, Statens Arbeidsgiverstrategi, samt Hovedavtalen, Hovedtariffavtalene og særavtaler.

KMD ved Arbeidsgiverpolitisk avdeling (APA) må i enda større grad enn i dag være kunnskapsbasert i sin tilnærming. Kunnskapsbehovet er stort – ikke minst med utgangspunkt i følgende utviklingstrekk:

Alle statlige virksomheter er stilt overfor krav til omstilling og effektivisering. En sentral utfordring i utformingen av statens arbeidsgiverpolitikk er å meisle ut en felles politikk som er best mulig tilpasset virksomhetenes felles utfordringer, samtidig som virksomhetene gis muligheter for å tilpasse politikken til sine behov. Omstillingsarbeidet har konsekvenser som kan være utfordrende å håndtere, slik som flytting, oppsplitting og delt lokalisering, endring av arbeidsoppgaver og kompetanse, oppsigelse mv. Arbeidsplasser vil forsvinne på grunn av digitalisering og robotisering, og nye type arbeidsplasser vil måtte komme til.

I den nye regjeringsplattformen er det kommet nye føringer. Det skal både gjennomføres en inkluderingsdugnad og et integreringsløft. Og staten skal være et forbilde. Blant annet er det satt et mål om at minst 5 prosent av nyansatte i staten skal være personer med nedsatt funksjonsevne eller «hull i CV-en». Andre tiltak er mer offensiv bruk av funksjonsassistentordningen og traineeordningen i offentlig sektor. I tillegg skal det gjennomføres forsøk med anonyme søknader i staten. Erfaringene fra forsøket må dokumenteres og evalueres. Det er også satt mål om å redusere bruken av midlertidige stillinger, vurdere tiltak for å redusere sykefravær, samt gjennomgå og vurdere effekten av seniorpolitiske tiltak. Selv om målene til dels gjelder hele arbeidslivet er det en forventning om at staten, som Norges største arbeidsgiver, må lede an i arbeidet.

Arbeidsgiverpolitisk avdeling har, med bakgrunn i blant annet ovennevnte, igangsatt et arbeid for å styrke vårt kunnskapsgrunnlag/-tilfang. Vi ønsker både å få en bedre oversikt over hva som finnes tilgjengelig av forskning på feltet og stimulere til ytterligere forskning/utredninger som kan støtte opp om avdelingens arbeid.

7.9 Kunnskapsbehov innenfor same- og minoritetsområdet

Samisk forskning

Samisk forskning, i likhet med forskning generelt, forventes å bidra som premissleverandør til samfunnsutviklingen, og skal imøtekomme kunnskapsutfordringer av betydning for dagens og morgendagens samiske virkelighet.

For å bygge opp bredden i samisk forskning, er det viktig at samiske perspektiver også gjøres relevant innenfor forskningsområder som ikke har en spesifikk samisk profil, slik som for eksempel forskning om klimautfordringer, nordområdene, innovasjon og næringsutvikling.

Det er stort behov for kunnskap om kultur, språk, levekår og samfunnsutvikling i fortid og i nåtid. Forskning på kulturelle uttrykksformer og kulturell diversitet kan øke forståelsen av tidligere og pågående endringsprosesser. En forskningssatsing på samiske språk er viktig for språkbevarings- og språkvitaliseringsarbeidet. Gjennom komparative studier kan forskning på levekår, livskvalitet og demografi bidra til å sette søkelyset på ulikheter innad i samiske samfunn, og mellom samiske og andre samfunn, nasjonalt og globalt. Samisk oppvekst og utdanning er et område med særlig stort behov for forskning. Institusjonaliseringen av viktige funksjoner i det samiske samfunnet har vært en avgjørende faktor for revitaliseringen av samisk språk, kultur og samfunnsliv. Det er behov for mer forskningsbasert kunnskap om samiske institusjoners betydning for politikkutviklingen. Kunnskap om samisk bruk av landskap og ressurser er viktig både i den offentlige ressursforvaltningen og i forbindelse med avklaringen av rettsforhold. Studier om klimaendringers betydning for samisk næringsvirksomhet og kultur vil kunne gi oss kunnskap om negative konsekvenser, tilpasningsbehov og eventuelle nye innovasjonsmuligheter.

Innen samisk forskning er rekrutteringsbehovet stort. Det er derfor nødvendig med en fortsatt kapasitetsbygging innenfor utdannings- og forskningsinstitusjonene med et særlig ansvar for samisk forskning. Samisk forskningskompetanse er spredt rundt på mange institusjoner. Nettverksbyggende og koordinerende tiltak er derfor viktig.

Nasjonale minoriteter

Det er viktig for all politikktutvikling at relevant kunnskap er tilgjengelig. Dette gjelder også for politikkområdet nasjonale minoriteter. Økt kunnskap om de nasjonale minoritetene kan motvirke diskriminering, fiendtlige ytringer og negative holdninger. Departementet prioriterer derfor å støtte opp om prosjekter som kan bidra til å gi allmennheten større kunnskap om de nasjonale minoritetenes kultur og situasjon.

For å bygge opp forskningskompetansen på feltet vil det i tiden framover være behov for tiltak som kan styrke rekrutteringen av forskere i ulike forskningsmiljøer. Nettverksbyggende tiltak bør også stimuleres.

8 Kunnskapsbehov som dekkes gjennom programmer og virkemidler i regi av Norges forskningsråd

---

KMD bidrar til finansiering av flere programmer og virkemidler i regi av Norges forskningsråd. Departementet finansierer handlingsrettede programmer der det forventes at programmet skal gi kunnskap relevant for politikkutvikling, store programmer som IKT-PLUSS som er en stor strategisk satsing (stort program), strategiske instituttsatsing (SIS), og en Joint Programming Initiative (JPI) Urban Europe. Departementet benytter i tillegg Forskningsrådet som virkemiddelaktør i regional utvikling gjennom finansiering av programmet FORREGION.. For byrettet forskning, som ut fra sin karakter må være tverrfaglig og tverrsektoriell, er det viktig at kunnskapsbehovene forsøkes dekket via en spleis mellom ulike nasjonale programmer og (en eventuell forsterket satsing på) JPI Urban Europe. Dette legges også til grunn for Forskningsrådets Satsingsplan for koordinert satsing BY 2018-2022.

1) Demokratisk og effektiv styring, planlegging og forvaltning (DEMOS) (2015-2024)

DEMOS er et handlingsrettet forskningsprogram som skal bidra til å utvikle kunnskapsgrunnlaget for en demokratisk og effektiv styring, planlegging og forvaltning. DEMOS skal fremme nivå- og sektorovergripende forskning som grunnlag for en kunnskapsbasert politikk for offentlig sektor. Programmet vil være et viktig bidrag til å utvikle kunnskapsgrunnlaget for innovasjon i offentlig sektor. DEMOS etterfølger programmet Demokrati, regionalitet og styring - DEMOSREG (2005-2014).

I programmet er det muligheter til å se forvaltningsforskning og kommunalforskning i sammenheng, og å stille spørsmål om hvilken rolle forvaltningen skal spille i et representativt demokrati. Det gir også mulighet til å se forvaltningsforskningen i sammenheng med øvrige samfunnsutfordringer og å undersøke hvordan forvaltningen kan legge til rette for samfunnsutviklingen i ulike typer regioner. Videre har DEMOS fokus på urbaniseringen, samt velferdssamfunnets miljømessige, økonomiske og sosiale bærekraft. DEMOS skal fremme forskning med sikte på å forbedre grunnlaget for en helhetlig og kunnskapsbasert politikk for offentlig sektor.

Forskningstemaene i programmet er gruppert i fire områder:

1. *Internasjonalisering, stat og lokaldemokrati*
2. *Helhet og sektorisering*
3. *Regioner og urbanisering*
4. *Velferdsstatens tjenester og tjenesteytere*

Ivaretagelsen av hensynene til demokrati og effektivitet går igjen på tvers av de fire prioriterte områdene.

Ett av prosjektene under DEMOS er EVAPLAN 2008, som er en forskningsbasert evaluering av hvordan plandelen av plan- og bygningsloven fungerer. Evaluering av plan- og bygningsloven (EVAPLAN 2008) er et fireårig evalueringsprosjekt (2014-2018). Hovedformålet er å avklare om plandelen av loven fra 2008 fungerer etter intensjonene og hva som kan identifiseres som forbedringspunkter. Prosjektet er finansiert av DEMOS/REG og ledes av NIBR i samarbeid med en rekke andre forskningsmiljøer i inn- og utland. Prosjektet vil gi klare anbefalinger til forbedringer i plan- og bygningsloven - som må følges opp videre planforskning. Noe av planforskningsmidlene til EVAPLAN må derfor videreføres etter 2018, noe som også må sees i sammenheng med stortingets vedtak av 29.05.17 om å øke utdanningskapasiteten i offentlig planlegging.

2) Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM) (2013-2018) og det nye VAM-programmet

KMD har ønsket å synliggjøre boligpolitikkenes rolle i en velferdssammenheng gjennom å bidra til finansiering av velferdsprogrammet VAM. Formålet er å få fram ny kunnskap om boligspørsmål sett i et helhetlig velferdsperspektiv. Målet for programmet er å gi ny kunnskap av høy kvalitet om velferdssamfunnets grunnlag, virkemåter og prosesser. Temaområdene favner vidt, og prioriterte forskningsspørsmål for programmet omhandler blant annet sosial ulikhet og inkludering, migrasjon, integrering, samt barn og unges oppvekstspørsmål. Dette er temaområder som er relevant å se i sammenheng med boligspørsmål.

Forskningsrådet jobber fortiden med å utvikle et nytt VAM program for å møte kunnskapsbehovene på områdene velferd, arbeid, migrasjon, integrering, pensjon, sykefravær og helse. Programmet er lagt opp som en videreføring av følgende tre satsinger; VAM-programmet, SYKEFRAVÆR-programmet og pensjonsforskningen.

3) IKT-PLUSS (2015-2024)

KMD ønsker å satse mer på IKT-forskning framover . Departementet er en av flere som finansierer IKT-PLUSS, et nytt stort 10-årig forskningsprogram. Programmet etterfølger VERDIKT (20015-2014). IKT-PLUSS skal bygge kunnskap og fagmiljøer av internasjonal klasse innenfor områder som er særlig viktige for Norge, ha en

tydelig satsing på grunnleggende forskning innen IKT, og sørge for at IKT-forskningen kommer næringsliv og offentlig sektor til gode. Programmet er forankret i Nasjonal strategi for IKT-forskning og utvikling fra 2013 som KMD er ansvarlig for. Denne strategien gjenspeiler regjeringens ønske om å fokusere arbeidet med IKT-forskning for å oppnå bedre kvalitet i forskningen.

IKT FoU-strategien er også trukket fram i regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning (LTP) som grunnlag for prioriteringer under satsingsområdet muliggjørende teknologier.

4) Forskningsbasert innovasjon i regionene (FORREGION)

Programmet er et næringsrettet virkemiddel i regional- og distriktpolitikken. Målene for programmet er at flere bedrifter bruker forskning i sitt innovasjonsarbeid, flere fagmiljøer i FoU-institusjonene blir relevante samarbeidspartnere for næringslivet, og sammenhengen mellom regional og nasjonal innsats for forskningsbasert innovasjon blir styrket.

Det er hver regions unike muligheter og utfordringer som skal ligge til grunn for den særskilte innsatsen FORREGION består av.

FORREGION har tre hovedelementer (pilarer);

- *Mobiliseringsprosjekter, der fylkeskommunene og Forskningsrådet samarbeider om mobilisering av næringslivet til forskningsbasert innovasjon.*
- *Kapasitetsløft, der FoU-institusjoner samarbeider med næringslivet og fylkeskommunene for å styrke kompetanse- og forskningstilbudet for næringslivet.*
- *Kunnskap og dialog, der Forskningsrådet og regionale utviklingsaktører utvikler den strategiske dialogen om regionalt arbeid med forskningsbasert innovasjon*

5) Program for samisk forskning III (SAMISK) (2017-2027)

Forskningsrådets program P-SAMISK III har som mål å bidra til å ivareta Norges særlige ansvar for å utvikle ny forskningsbasert kunnskap for at den samiske folkegruppen skal kunne sikre og utvikle språket sitt, kulturen sin og samfunnslivet sitt. Følgende seks hovedsatsingsområder er satt for programmet:

1. *Kulturuttrykk*
2. *Samisk identitet og samfunnsbygging*
3. *Oppvekst og utdanning*
4. *Språk*
5. *Klima og miljø*
6. *Levekår og befolkningsutvikling*

Ved å oppfordre til prosjekter mellom institusjoner og forskere fra ulike forskingsmiljøer stimulerer programmet også til nettverksbygging.

6) Forskning på nasjonale minoriteter

Norges forskningsråd blir tildelt en årlig bevilgning til forskning om nasjonale minoriteter. Midlene finansierer et forskningsprosjekt om antisemittisme, et om jødisk liv i dag samt et om kvensk/norskfinsk kultur.

7) Strategisk instituttsatsinger (SIS) ved NIBR (2015-2018)

Strategiske instituttsatsinger (SIS) igangsettes som en del av basisbevilgningen til forskningsinstitutter og tildeles via Forskningsrådet. Hensikten med en SIS er at miljøinstituttene skal utvikle langsiktig kompetanse på forskningsfelt av spesiell verdi for sektoren. Formålet er intern kompetansebygging i forskningsmiljøet. Dette for å sikre at best mulig kompetanse er tilgjengelig når det er behov for den ute i samfunnet.

KMD gir tilskudd til en SIS ved NIBR, se 8.7. for perioden 2015-2018 som skal vektlegge utfordringer for byregioner og lokalsamfunn. By- og regionforskningsinstituttet NIBR ble i 2016 en del av Høyskolen i Oslo og Akershus (HiOA), senere OsloMet – Storbyuniversitetet i 2018. Ordningen med SIS kan ikke videreføres til en avdeling i en høyskole eller universitet. Det legges til grunn at disse planforskningsmidlene videreføres etter 2018 for å sikre planforskning utenom DEMOS-rammen, også for å sikre grunnlaget for stortingets vedtak av 29.05.17 om å øke utdanningskapasiteten i offentlig planlegging.

8) Regionaløkonomiske modeller (2018-2028)

Dette er et øremerket prosjekt innenfor DEMOS der målet er å vedlikeholde og videreutvikle regionaløkonomiske modeller som ble utviklet i den strategiske instituttsatsningen på regionaløkonomiske modeller og bostedsvalgforskning som ble avsluttet i 2017. I den kommende perioden legger departementet stor vekt på anvendelse og nytte av modellene. Prosjektet har en varighet på ti år. Den skal imidlertid evalueres etter fem år med sikte på å vurdere om modellene er nyttige.

9) JPI - Joint Programming Initiatives Urbant Europa

Norges forskningsråd har også, i et nært samarbeid med departementet, et faglig ansvar for å følge opp JPI Urbant Europa som er et viktig tiltak for å styrke europeisk samarbeid om langsiktig forskning og innovasjon innen byutvikling. Forsknings- og innovasjonsagendaen fra 2015 belyser byers potensiale for å bli mer bærekraftige og gode å leve i, og hva som bør være den langsiktige innretningen på forskning og innovasjon for å bidra til dette. Hovedtemaene er levende urbane økonomier, velferd og finans, miljømessig bærekraft og tilpasning, tilgjengelighet og tilkobling (inkl. transport) og styring og deltagelse. Innsatsen innenfor JPI Urbant Europa skal sees i sammenheng med forskning på urbane spørsmål innenfor nasjonale program. JPI Urbant Europa og rammeprogrammet Horisont 2020 skal være komplementære. Penger fra Horisont 2020 kan bli brukt til å medfinansiere aktiviteter innenfor JPI'en.

10) Forskning på innovasjon

Forskningsrådets program Forskningsbasert innovasjon i regionene (FORREGION) (2017-2019) finansierer den innovasjonsfaglige forskerskolen NORSI, Norwegian Research School in Innovation. Fra 2015 har Forskningsrådet et felles program for forsknings- og innovasjonspolitik, FORINNPOL, som skal bidra til et styrket og relevant kunnskapsgrunnlag for utforming og gjennomføring av forsknings- og innovasjonspolitik hos relevante aktører. Forskningsrådet planlegger en utlysning av et senter på forskning og innovasjon for omstilling innenfor FORINNPOL i 2018 og medfinansiering av et slikt senter vurderes nå i KMD.

Utgitt av:
Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Publikasjonskode: H-2421 B
Omslagsfoto: Colourbox

Design/layout: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon – 04/2018